

МОТИВАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ

Постановка проблеми. Розвиток пізнавальної активності тих, хто навчається, і їхнього самостійного виконання дій у процесі навчання є важливою умовою підвищення ефективності навчання.

Перебудова сучасної освіти спричиняє ситуацію, коли самостійна робота студентів набирає все більшої ваги. Можна виділити два чинники, які обумовлюють збільшення ролі самостійної роботи студентів. З одного боку, в умовах стрімкого науково-технічного прогресу, коли невинно відбувається оновлення знань, величезного значення набирає здатність фахівця до самоосвіти та професійного розвитку. Це зумовлює формування засобів вищої освіти, зміну парадигми навчання та парадигму освіти. Інакше кажучи, сучасна освіта має бути спрямована на надбання майбутніми спеціалістами не тільки відповідних знань, але й відповідних особистісних якостей.

Залучення студентів до культури через освітній процес, формування в них гуманістичних знань за допомогою виконання самостійної роботи, зокрема з української літератури, вимагає єдності навчання та виховання. До таких предметів належить українська література, педагогіка, психологія, які здійснюють неоцінний вплив на душу людини.

На кожному етапі професійної підготовки існує переважний вид діяльності викладача і студента, який необхідно активізувати [1]. Підготовка спрямована на досягнення інформаційної культури педагога-професіонала. Межу підготовки фахівців можна досягнути, якщо виконати низку завдань: формування мотиваційно-ціннісного становлення до спілкування в цілому і його структурним формам зокрема; формування системи знань про спілкування взагалі і його культурні форми зокрема; розвиток умінь і навичок комунікації.

Ці завдання можуть бути виконані лише в тому випадку, якщо будемо чинити цілеспрямований вплив на всі сфери особистості майбутніх вчителів-філологів. Інформаційна культура є умовою формування педагога-професіонала.

Виходячи з того, що інформаційна культура характеризує якість інформаційної діяльності, приділяємо особливу увагу цьому процесу в системі педагогічного становлення майбутнього учителя-філолога. Підготовка до професійної діяльності передбачає формування структурних компонентів інформаційної культури в різних аспектах: мотиваційно-ціннісному, змістовному і практичному.

В умовах болонського процесу та кредитно-модульної системи оцінювання знань постійно скорочується кількість годин, відведених на вивчення фундаментальних дисциплін взагалі й особливо на інженерну та комп'ютерну графіку зокрема. Для збереження основ майбутнього технічного розвитку України необхідне вдосконалення технологій навчання інженерних дисциплін, зокрема української мови, педагогіки, інженерної та комп'ютерної графіки зі спеціальностей «Професійне навчання». Особливо важливою стає здатність студентів до самостійного навчання, до самостійної роботи. Таким чином, саме самостійна робота студентів стає найважливішим чинником навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти вдосконалення викладання самостійної роботи та її вплив на розвиток пізнавальності студентів були розглянуті в роботах Е. Я. Галанта, М. А. Денисова, І. І. Малкіна. Роль та методи самостійної роботи розглядалися М. І. Козаковим, О. С. Кошелевим, І. Н. Мерзляковою.

Організація, методи оптимізації самостійної роботи студентів є предметом значної кількості публікацій. Так, у [2] розглядається особистісно-орієнтований підхід в організації самостійної роботи, з урахуванням індивідуальності студента, що не тільки робить

самостійну роботу більш якісною, але й створює умови для формування молоді людини як особистості.

У статті [3] автор звертається до таких методів самостійного оволодіння навчальним матеріалом як евристичний, дослідницький методи, метод проектної технології, інтерактивний метод, дискусії тощо та доходить до логічного висновку, що мотивації пізнавальної діяльності студента має приділятися особлива увага.

У статті Вакуленко В. М. [4] досліджується механізм процесу становлення та розвитку самостійності й самодіяльності студентів як основних чинників формування професіоналізму майбутнього фахівця.

Незважаючи на значну кількість публікацій із дослідження самостійної роботи студентів, її організація у вищих навчальних закладах часто є слабким місцем.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження способів організації та шляхів мотивації самостійної роботи студентів інженерно-технічних спеціальностей при вивченні інженерної та комп'ютерної графіки в умовах кредитно-модульної системи оцінювання знань. Розкрити підходи до розвитку пізнавальної активності студентів у процесі виконання позааудиторних самостійних робіт, підібраних для індивідуального рішення для спеціальності «Професійне навчання» профілям підготовки «Транспорт».

Виклад основного матеріалу. Мотивація – це елемент процесу навчання, результатом якого є навчальна діяльність, яка набуває для тих, хто навчається, конкретного змісту. При цьому формується стійкий інтерес до неї, і зовнішні задані цілі перетворюються у внутрішні потреби особистості [7, с. 18].

Відомо, що в навчальному процесі провідна роль приділяється формуванню пізнавальних умінь, за допомогою яких людина пізнає об'єктивну реальність і збагачує свій життєвий і практичний досвід, а формування в учнів умінь вчитися, самостійно працювати з навчальною інформацією, аналізувати її і зіставляти факти, роботи висновки, забезпечує розвиток у них пізнавальних можливостей. Якщо учень у школі не навчився сам самостійно діяти, писав Л. М. Толстой, то й у житті він завжди буде наслідувати і копіювати.

У Великій сучасній педагогічній енциклопедії самостійна робота визначається як метод навчання і самоосвіти і у той же час як передумова дидактичного зв'язку різних методів між собою. Вона вимагає від учнів інтенсивного мислення, рішення різних задач, осмислення й аналізу отриманої інформації [7, с. 513].

Вважається, що самостійна діяльність тих, хто навчається, інтегрує процес навчання, формує активність і самостійність мислення як основу передумови розумового розвитку.

Дослідження підтверджують, що розвиток пізнавальної активності студентів у процесі виконання ними самостійних робіт ґрунтується на таких якостях особистості, як самостійність, самоосвіта, самосвідомість, самоконтроль і самооцінка.

Так, самостійність є однією з головних якостей особистості, що виражається в умінні проектувати певну мету, наполегливо, крок за кроком її реалізовувати, відповідально ставитися до своєї діяльності, діяти при цьому свідомо й ініціативно не тільки в знайомих обставинах, але й у незвичайних умовах [5, с. 515]. Самостійність тісно взаємопов'язана з процесом мислення і сприяє розвитку самостійного мислення. На прикладі РВНЗ «КІПУ» у якому є спеціальність «Професійне навчання» і один із напрямів підготовки «Транспорт», тобто експлуатація та ремонт міського автомобільного транспорту готує фахівців із кваліфікації інженер-педагог. У навчальних планах цієї спеціальності є дисципліна «Інженерна та комп'ютерна графіка», яку вивчають студенти перших та других курсів. Багато студентів які в школі не вивчали дисципліну «Креслення», інші слабо володіють методами побудови креслень, тому для підвищення рівня підготовки студентів підібрані індивідуальні графічні завдання з кожної теми.

Завдання з креслення та інженерної графіки розраховані як для виконання під час практичних занять, так і в позанавчальний час. Кожне завдання оцінюється викладачем у бальній системі наданій в табл.

Бальна система оцінювання завдання

Зміст критеріїв	Відвідування	Рейтинг	Кількість видів робіт	Сто балів
	Відвідування лекційних занять	1	5	7
	Відвідування практичних занять (при 100% відв.)	1	8	8
	Розрахунково-графічні роботи (за 1 завдання (індивідуальні завдання))	10	4	40
	Написання рефератів	10	1	10
	Модульний контроль	30	1	30
	Участь в олімпіадах або в науково-практичних конференціях	5	1	5
	Оформлення стендів, наочних посібників	10	1	10
			100	

Приклад бально-рейтингового оцінювання навчальної діяльності з дисципліни «Інженерна та комп'ютерна графіка», яка викладається на автомобільному профілі за 1 семестр.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове тестування рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи.

Додатковий приклад оцінювання знань студентів (написання рефератів, участь в олімпіадах, конференціях, оформлення стендів, наочних посібників тощо) стимулює його до наукових досліджень із початку навчання. Впровадження кредитно-модульної системи навчання сприятиме поліпшенню організації навчального процесу через реалізацію таких принципів навчання, як свідомість, активність, систематичність, поступовість.

На практичних заняттях, які за формою, близькі до індивідуального, студент має можливість поспілкуватися з викладачем, отримати консультацію з будь-яких видів індивідуальної роботи.

При виконанні завдання і його захисті студент усвідомлює, що несамостійне виконання роботи неможливо. При цьому для результативності самостійної роботи потрібні активні методи її контролювання. Кредитно-модульна система (КМС) дозволяє розширити діапазон оцінювання індивідуальних зусиль студентів, які вони витратили на виконання завдання. Вона дозволяє студентам і викладачам працювати ритмічно протягом усього семестру, що стимулює пізнавальну діяльність студентів.

При стимулюванні самостійної роботи студентів варто скористатися зацікавленістю молоді комп'ютерними технологіями.

Вони після виконання на форматі А3 завдання і з дозволу викладача за допомогою програм СОМПАС виконують завдання на комп'ютері. Використання комп'ютерних технологій є потужним стимулюючим фактором, що створює передумови до залучення студентів до активного пізнавального процесу. Також надзвичайно важливою є робота з Інтернет-ресурсами для пошуку джерел інформації [6].

Важливим мотиваційним фактором до навчання та самостійної роботи є особистість викладача. Ніякий електронний посібник не може замінити викладача, який є прикладом для студентів як професіонал і творча особистість.

Висновки. У статті розглядалися проблеми активізації пізнавальної активності студентів під час виконання індивідуальних самостійних завдань.

Систематичне виконання самостійних робіт студентами сприяє розвитку їхньої самостійності, формує в них навички самоосвіти, самоконтролю і самоаналізу, розвиває пізнавальні здібності та сприяє формуванню творчого мислення. Особлива увага приділена

творчій складовій мотиваційного процесу. Розглянуті методи є достатньо уніфікованими, а отже, їх можна використовувати для активізації самостійної роботи студентів як технічних, так і гуманістичних напрямів навчання.

Перспективи подальших досліджень. Інші аспекти мотивації самостійної роботи студентів ВНЗ, а також їх вплив на розвиток пізнавальної активності студентів будуть розглядатися в подальших дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Розенберг Н. М. Информационная культура в содержании общего образования / Н. М. Розенберг // Современная педагогика. – 1991. – № 3. – С. 33–38.
2. Орел Л. О. Самостійна робота студентів у контексті особистісно орієнтованого навчання / Л. О. Орел // Вісн. Житомир. держ. ун-ту. – 2009. – № 43.
3. Тамаркіна О. Л. Методи та форми навчання самостійності студентів / О. Л. Тамаркіна // Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія. – 2000. – Вип. 25, ч. 1.
4. Вакуленко В. М. Механізми процесу розвитку самостійності та самодіяльності студентів / В. М. Вакуленко // Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія. – 2010. – Вип. 26, ч. 2.
5. Педагогика: Большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рапацевич. – Минск : Современное слово, 2005. – 720 с.
6. Якупов Г. С. Активизация самостоятельной работы студентов с помощью использования обучающих и тестирующих компьютерных программ [Электронный ресурс] / Г. С. Якупов С. С. Якупов. – Режим доступа: www.orenport.ru/docs/281/work_stud/Members/Jkupov1.htm
7. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посіб. / С. С. Занюк. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.

Асанова Ф. Б., Адабашев Б. В.

Мотивація самостійної роботи студентів та її вплив на розвиток пізнавальної активності

Розглянуто активізацію пізнавальної діяльності студентів під час виконання самостійної роботи в умовах кредитно-модульної системи навчання. Розкрито підходи до розвитку пізнавальної активності студентів у процесі виконання позааудиторних самостійних робіт підібраних для індивідуального рішення для спеціальності «Професійне навчання».

Ключові слова: мотивація, самостійна робота, кредитно-модульна система, самоосвіта, індивідуальні завдання, інженер-педагог, студент-фахівець.

Асанова Ф. Б., Адабашев Б. В.

Мотивация самостоятельной работы студентов и ее влияние на развитие познавательной активности

Рассмотрена активизация познавательной деятельности студентов во время выполнения самостоятельной работы в условиях кредитно-модульной системы обучения. Раскрыты подходы к развитию познавательной активности студентов в процессе использования внеаудиторных самостоятельных работ, подобранных для индивидуального решения для специальности «Профессиональное обучение».

Ключевые слова: мотивация, самостоятельная работа, кредитно-модульная система, самообразование, индивидуальные задания, инженер-педагог, студент-специалист.

F. Asanova, B. Adabashev

Motivation of Students` Independent Work and its Influence on Development of Cognitive Activity

The article examined activation of the students` cognitive activity during the execution of individual work in a credit-modular system of training. The author shows the approaches of

development of students` cognitive activity in the process of the use of extracurricular independent works, created for the individual decisions for special subject «Professional training».

Key words: motivation, independent work, credit-modular system, self-education, individual task, engineer-teacher, student-specialist.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2012 р.